

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

магістра

(освітній рівень)

на тему: **«Людовік XI та Карл Сміливий: політичне протистояння»**
«Louis XI and Carl Bold: Political Confrontation»

Виконала: студентка VI курсу

заочної форми навчання

спеціальності 032 Історія та археологія

Ткач Карина Сергіївна

Керівник к.і.н., доц. Немченко І.В. _____

Рецензент к.і.н., доц. Петрова Н.О. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2018 р

Захищено на засіданні ЕК № 3

протокол № __ від _____ 2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Джерела та історіографічні проблеми.....	5
Розділ 2. Становлення Людовіка як політичного діяча та особистості.....	15
Розділ 3. Карл Сміливий на чолі Бургундського герцогства.....	27
Розділ 4. Франція та Бургундія в 60 – 70-тих рр. XV ст. Пік військово-політичного загострення.....	39
Висновки.....	69
Список Літератури.....	75

ВСТУП

XV століття в Європі – це перехідне століття, коли почалося складання національних держав на материку під верховенством королівської влади, що набирала силу. Французький король Людовик XI заклав основу ефективного централізованого управління в країні. Досвідчений політик і дипломат, він діяв дуже уміло і майстерно, домагаючись підпорядкування все ще сильних володарських сеньйорів і феодалів

Актуальність теми полягає у вивченні проблематики централізації Франції за часів Людовіка XI, шляхом висвітлення його політичного протистояння з герцогом Бургундським.

Мета полягає в аналітичному дослідженні різних аспектів протистояння .

Поставлена мета конкретизується наступними *завданнями*:

- дослідити джерельну та історіографічну базу
- охарактеризувати головні етапи життя та діяльності монарха;
- проаналізувати внутрішню та зовнішню політику короля Франції – Людовіка XI та герцога Бургундського – Карла Сміливого;
- визначити аспекти політичного протистояння Людовіка XI та Карла

Сміливого

Об'єктом дослідження є політична історія Франції та Бургундії XV ст.

Предметом дослідження є протистояння Людовіка XI та Карла Сміливого.

Хронологічні рамки дослідження визначаються періодом життя Людовіка XI (1423 —1483 рр.).

Територіальні межі дослідження: Франція часів Людовіка XI

У процесі виконання дипломної роботи використано ряд спеціально-наукових та загальнонаукових методів, які забезпечують глибоке і якісне дослідження поставленої проблеми.

Аналіз та синтез, класифікація та типологія використані нами при обробці фактичних матеріалів, джерел та наукових праць відомих вітчизняних та зарубіжних авторів, публікацій у періодиці.

За допомогою історичного, логічного, історико–генетичного та порівняльно–історичного методів з’ясувалися особливості правління Людовіка XI, причини політичного протистояння Людовіка та Карла.

При узагальненні фактичного матеріалу, систематизації результатів дослідження, укладення висновків, використовувалися узагальнюючий аналіз та метод систематизації. За допомогою аксіологічного методу був проведений відбір матеріалу та його оцінка.

Структура роботи зумовлена логікою розгляду теми і складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел й літератури.

У вступі викладена актуальність роботи, мета та завдання дослідження, об’єкт і предмет, дослідницька методологія.

В розділі першому («Джерела та історіографічні проблеми») викладена джерельна база та коротка історіографія теми.

В розділі другому («Становлення Людовіка XI як політичного діяча та особистості») характеризуються постать Людовіка, його біографія та відносини з батьком.

В розділі третьому («Карл Сміливий на чолі Бургундського герцогства») викладена коротка біографія Карла Сміливого. Його шлях від графа де Шаролле до графа Бургундського.

В розділі четвертому («Франція та Бургундія в 60 – 70-тих рр. XV ст. Пік військово-політичного загострення»), політична історія Франції та Бургундії в 60-70-тих рр. XV ст.

Загальна кількість джерел – 7; літератури – 45.

Висновки.

Людовик XI являє собою досить цікаву фігуру на французькому престолі. Цей миршавий сутулий чоловік, з потворно довгим вигнутим носом на негарному, замолоду старечому обличчі, з худими спотвореними хворобою ногами, був видатним політиком свого часу.

Багато сучасники дорікали Людовіка в тому, що він бажав робити все сам, що він одноосібно керував усіма справами, що він, як говорили, «носив всіх радників на спині свого коня».

Бажаючи бути в курсі всього, що відбувалося, Людовік XI створив справжню поліцію, одні його агенти повинні були стежити за іншими. У виборі собі помічників Людовик був позбавлений усякої упередженості: він брав всякого, хто виявляв добру волю йому служити.

Він не любив великих сеньйорів і вельмож, але і їх було чимало у нього на службі. Однак він вважав за краще «нових людей», які зобов'язані були йому всім своїм добробутом та якими він міг розташовувати за своїм розсудом.

Людовик був вправним дипломатом. Він не любив війни і посміювався над лицарською військовою славою. Спірні питання він вважав за краще вирішувати дипломатичним шляхом, шляхом переговорів, договорів, бо при такого роду угодах він був майстер перехитрити своїх супротивників.

Цей «всесвітній павук», за висловом хроніста, безперервно плів все нові і нові мережі інтриг, які заманював своїх ворогів. Він був майстерний удавальник і вмираючи, заповідав своєму синові пам'ятати, що «хто не вміє прикидатися, той не вміє керувати»

Перші роки правління Людовіка XI склалися несприятливо для королівської влади.

1467–1477 рр. – час піку протистояння Франції і Бургундії. В цей час вирішується – бути Бургундії самостійною державою, або залишатися(хай і формально, але у той час це надзвичайно багато означало) васалом Франції.

В той же час Бургундія повинна була довести своє право на самостійне існування без патронажу Франції і відстояти свою незалежність від неї.

Проти короля утворилася коаліція з принців королівської крові і великих феодалів з Карлом Сміливим на чолі, так звана Ліга суспільного блага. Тільки шляхом обережного маневрування і майстерних інтриг, користуючись розбратом серед феодалів, нишком підбурюючи проти могутнього герцога бургундського його сусідів, Людовику XI вдалося розбити коаліцію своїх ворогів і відкупитися від них різними поступками і щедрими пенсіями.

В політичному розвитку Франція впевнено йшла до нової форми державності — абсолютної монархії. Показником нових тенденцій служило згортання наприкінці XV ст. практики станового представництва. Для Генеральних штатів це обернулося їх фактичною бездіяльністю.

Останні в XV ст. Генеральні штати були скликані в 1484 р., вони безславно спробували в умовах малоліття Карла VIII посилити свій політичний вплив, проте не вдалося.

Людовик XI усіма засобами притягав на свою сторону впливових і корисних йому представницький знаті, робив військовий натиск і пряме насильство, вів матримоніальну політику. Як відомо, король не надавав особливого значення рицарським традиціям, але він виразно розумів, що з їх допомогою він може грати на марнославстві багатьох сеньйорів.

Важливим кроком на шляху до зміцнення централізації було остаточне твердження за королем права вищої судової влади. Це дозволило королеві остаточно обмежити сеньйоріальну, церковну, міську і провінційну юрисдикцію. Вищою судовою і апеляційною інстанцією країни був Паризький Парламент. Якраз до середини XV століття остаточно склалася структура парламенту.

Він включав Верховну палату(виносила ухвали і вироки), Слідчу палату(вела розгляди справ і давала по них попередні ув'язнення), Палату прохань(приймала скарги і апеляції від усіх областей Франції) і Кримінальну

палату . Прагнучи розширити прерогативи судової влади короля і зробити роботу Паризького парламенту ефективнішою, Людовик XI заснував парламенти в Дофінові (1453 р.), Гієні (1462 р.), Бургундії (1477 р.) й інших провінціях.

Таким чином, розширення прерогатив Паризького парламенту дозволили королівській владі значно обмежити феодальну і церковну юрисдикцію.

Паризький Парламент зосередив у своїх руках, окрім судових, ще і деякі політичні функції: він затверджував важливі договори, призначав регента, реєстрував укази короля, мав право доводити до його відома факт їх невідповідності звичаям країни або сенсу попереднього закону (так зване право демонстрації) і пропонувати йому поправки, причому, якщо вони не приймалися государем, чиновники парламенту давали свої тлумачення новому акту, що його, що часто значно змінюють .

У другій половині XV століття між Паризьким Парламентом і королем існували досить гострі протиріччя. Приводом для протистояння послужили, з одного боку, прагнення парламенту брати участь в законодавчій політиці короля і його опір практиці відгуку деяких справ в Королівську раду.

З іншого боку, король прагнув урізувати права Парламенту, впливати на призначення президента і чиновників Парламенту . Як пише Філіп де Коммин, Людовик XI «...хотів приборкати парламент.». Врешті–решт, королеві вдалося обмежити самостійність Парламенту, оскільки ця висока асамблея насправді складалася з його службовців.

Проти Людовика об'єдналися феодали утворили так звану Лігу суспільного блага. У сталася боротьбі Людовик XI був переможений і повинен був зробити деякі поступки.

Переконавшись, що йому ще не впоратися з усіма феодалами спільно, хитрий і послідовний Людовик XI вдався до тонкої політиці; він задумав перемогти їх поодинці; для цього він спритно одного феодала порушував проти іншого, піднімав проти тих чи інших феодалів їх сусідів і т. д. Звичайно,

головне його увагу було звернуто на Карла Бургундського, проти якого йому вдалося підняти не тільки його підданих, а й сусідніх швейцарців. Швейцарці розбили Карла в двох битвах, а в третій битві при Нансі в Лотарингії Карл був убитий.

Після цієї поразки Людовик XI приєднав Бургундію; інша ж частина володінь бургундського герцогства перейшла в руки німецьких государів, так як дочка Карла Сміливого Марія вийшла заміж за Максиміліана, майбутнього німецького государя. Після Бургундії були остаточно приєднані до Франції володіння та інших феодалів, які брали участь в Лізі суспільного блага.

Особливо було важливо приєднання на самому південному сході, за Роной, області Провансу з такими гаванями на Середземному морі, як Марсель і Тулон. Таким чином Людовик XI округлив французьку територію, остаточно зламав політичну силу феодалів і створив єдину державу з твердою королівською владою в центрі. Чи не належали ще Франції на заході Бретань і на півдні, у східних Піренеїв, Наварра і Беарн.

У внутрішньому управлінні Людовик XI дуже благоволив до міст, які його діяльно підтримували в боротьбі з феодалами; багато міст отримали від нього визвольні хартії. Виявляв він також турботу про суди, засновуючи парламенти в приєднаних областях, підпорядковуючи таким чином обласний суд своїм королівському суду, тобто головному парламенту, засідав в Парижі.

Генеральним штатам Людовик XI не довіряв і скликав їх всього лише один раз; провінційні ж штати займалися питанням про податки і перебували в повному підпорядкуванні у Людовика. Дбав також він про розвиток торгівлі і поліпшення шляхів сполучень.

Підозрілість і жорстокість, властиві взагалі натурі Людовика XI, до кінця його життя посилювалися до крайнього ступеня. Боячись змов і замахів, він під кінець життя пішов в похмурий укріплений замок Плессі-ле-Тур в квітучій долині Луари і жив там майже в повній самоті. Ніхто не смів наближатися до

замку під загрозою смерті; кругом замку були розставлені капкани і зроблені приховані ями.

Сам Людовик жив в невеликому приміщенні, оточеному залізними ґратами. Навіть найближчі родичі допускалися до нього з великими труднощами; слуги постійно змінювалися.

Найбільш довіреними особами у Людовика в цей похмурий час був хитрий цирульник Олів'є і історик Філіп де Коммін, який перейшов на службу до Людовика від герцога Бургундського. Жорстокість Людовика була надмірна; так, він одного кардинала протримав десять років в невеликій клітці. У 1483 році, вражений ударом, Людовик XI помер.

Людей, подібних королю, слід боятися, бо вони дуже спритні, виверткі, потайливі. Король - дуже спритний політик, що вміє «поступитися, чтобы продвинуться-ще далі, він умів втілитися смиренным м'яким для досягнення таємних цілей, вмів поступитися і дати що-небудь, щоб отримати подвійно». В'єтом він був. не схожий на Карла Сміливого, який завжди публічно виявляв свою хоробрість.

Карл Сміливий, як досить добре видно з тексту бургундських хронік, виступає в якості государя багато в чому суперечливого. Він хоробрий «лицар, але часто його хоробрість межує з безглуздям (поранений, він знову рветься в бій при Монлері; бачачи слабкість свого війська, вважає за краще все ж прийняти бій при Нансі і т.д.).

Його прагнення до слави, виражене в тому числі і в тих героїв, яким він прагнув наслідувати, перетворюється скоріше в гординю, а успіхи у війні ліги Громадської блага, на думку-всіх хроністів, привели до переоцінки власного військового генія. Спроби створити незалежне королівство не знайшло розуміння підданих, також як і реформи державної системи.

Пророцтво канцлера Югон почало збуватися в 1477 р, коли армія короля вступила у володіння герцогів Бургундських. При цьому ставлення до самого

Людовіку XI погіршується до межі, в ньому Моліні, наприклад, бачить Антихриста.

Він уподібнює короля переслідувачеві християн, Нерона, що звелів спалити Рим. Хроніст, нагнітаючи ненависть до нього, пише, що, прийшовши в лють від небажання деяких міст здатися йому, він вирішив взяти їх змором, наказуючи знищувати посіви місцевих жителів так само, як знищувалися зміцнення міст.

Можливо, ситуація ускладнювалася ще й тим, що сам Моліні знаходився в Валансьене, який готувався до зіткнення з королем і постраждав від знищення французами врожаю.

Смертю Людовика XI закінчується історія середньовічної Франції, яка до кінця XV століття перетворилася на сильну, єдину державу з абсолютною владою короля. Франція стала абсолютною монархією.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Наративні джерела

1. Ф. де Коммин. Мемуары / Филипп де Коммин. – М.: Наука, 1986. – 499 с.
2. Basin T. Histoire des regnes de Charles VII et de Louis XI. - Paris, 1893.
3. Bonenfant P. Philippe le Bon. - Bruxelles, 1943.
4. Bartier J. Charles le Téméraire. Bruxelles, 1944.
5. Idem. Philippe le Bon. Sa politique, son action. Bruxelles, 1996.
6. Calmette J. Les Grands Ducs de Bourgogne. P., 1949.
7. «Rozier des guerres compose par le roi Louis XI». P, 1481.

ЛІТЕРАТУРА

8. Ададуrow В.В. Історія Франції від початків до кінця XVIII століття / Ададуrow Вадим Валентинович. – Львів, 2002. – 412 с.
9. Андреев М. Л. Коммин и Макьявелли. К проблеме семантических: границ Возрождения / Андреев Михаил Леонидович // Пятнадцатый век в; европейском литературном развитии. - М., 2001. С. 32-51.
10. Арзаканян М. Ц. История Франции / М.Ц. Арзаканян, А.В. Ревякин, П.Ю. Уваров. – М.: Дрофа, 2005. – 474 с.
11. Басовская Н. И. Столетняя война: леопард против лилии / Басовская Наталья Ивановна. - М., 2002.
12. Баранта А.–Ж. «Історія герцогів Бургундських». - М., 2000.
13. Бобкова М. С. Память о событии и представления об истории в исторических сочинениях эпохи Средневековья и Возрождения / Бобкова Мария Станиславовна // Образы прошлого и коллективная идентичность в Европе до начала Нового времени / Под ред. Л. П. Репиной. - М., 2003. С. 52-64.
14. Все монархи мира. Западная Европа / под ред. К.В. Рыжикова. – М.: Вече, 1999. – 656 с.

15. Дельбрюк Г. История военного искусства. Средневековье и Новое время / Ганс Дельбрук. - Смоленск, 2003. С. 248-255
16. Доронина Л. Л. «Наставления Людовика XI» как источник для изучения представлений об идеальном государе во Франции второй половины XV в. // Новый век: история глазами молодых. Вып. 1. Саратов, 2003. С. 176-186.
17. История Европы в 8 томах. С Древнейших времен до наших дней. / редкол.: А. О. Чубарьян (ответст. ред., рук. автор. кол.) [и др.]. – М.: Наука, 1992. – Т. 2. – 808 с.
18. История Франции в 3 томах / редкол.: А.З. Манфред (ответст. ред., рук. автор. кол.) [и др.]. – М.: Наука, 1972. – Т.1. – 361 с.
19. История Франции. / под ред. Ж. Карпантье. – СПб: Евразия, 2008. – 607 с.
20. Контамин Филипп. Война в Средние века. [Электронный ресурс] https://royallib.com/book/kontamin_filipp/voyna_v_srednie_veka.html
(дата звернення: 20.05.2018)
21. Косминский Е. А. Лекции по истории средних веков / Косминский Евгений Александрович. - М., 1938. С. 368 – 381
22. Крашенинникова Н. История государства и права зарубежных стран / Крашенинникова Н., Жидкова О. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/istrp/21.php
(дата звернення: 20.05.2018).
23. Крылова Ю. П. Представления анжуйского рыцаря XIV века о смерти / Крылова Юлия Петровна // Homo Historicus. К 80-летию со дня рождения Ю. Л. Бессмертного. М., 2003. Кн. II. С. 304-314..
24. Куркин А.В. Боевые будни бургундских солдат, или Армия Карла Смелого глазами очевидцев // Поле боя. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.fieldofbattle.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=465>
(дата звернення: 20.05.2018).

25. Ле Руа Ладюри Э. История регионов Франции: Периферийные регионы Франции от истоков до наших дней / Эмануэль Ле Руа Ладюри, пер. с фр. – Международные отношения, 2006 – 416с.

26. Лимарев В.Н. История Франции. [Электронный ресурс]./ Режим доступа: <http://frank-history.limarevvn.ru/start3.htm>

(дата звернення: 20.05.2018).

27. Литвуд Й. История Франции от древнейших времен до наших дней / Йен Литвуд. — М.АСТ.

28. Люблинская А. Д. Столетняя война и народные восстания XIV - XV веков / Люблинская Александра Дмитриевна // История Франции. В 3-х тт. Т. 1. М., 1972.

29. Малинин Ю. П. Общественно-политическая мысль позднесредневековой Франции XIV - XV вв./ Юрий Петрович Малинин. - СПб., 2000.

31. Малинин Ю. П. Средневековый «дух совета» / Юрий Петрович Малинин // Одиссей 1992. - М., 1994. С. 176-192.

32. Малинин Ю. П. Филипп де Коммин и его «Мемуары» / Юрий Петрович Малинин // Коммин Ф. де. Мемуары. - М., 1986. С. 384-437.

33. Маслов Р.А. Борьба Людовика XI за герцогство Бургундское // Ученые записки Башкирского университета № 20. – Уфа, 1975. С.87–92.

34. Мишле Ж. История Франции / Жозеф–Франсуа Мишо. – Сидиком, 2006. – 498 с.

35. Перруа Е. Столетняя война. [Электронный ресурс]./ Режим доступа: <http://www.rulit.me/books/stoletnyaya-vojna-read-311169-100.html>

(дата звернення: 20.05.2018).

36. Петров М. Н. Людовик XI. Общеисторический очерк // Из всемирной истории. Очерки проф. М. Н. Петрова. СПб., 1904. С. 301 – 349.

37. Смирнова Е.Д. Средневековый мир в терминах, именах и названиях / Е. Д. Смирнова, Л. П. Сушкевич, В. А. Федосик. — Минск: Беларусь, 2002.

38. Хачатурян Н. А. Французское крестьянство в системе сословной монархии // Классы и сословия средневекового общества. - М.: Изд-во МГУ, 1988. – С. 103-111
39. Хачатурян Н.А. Запретный плод... или Новая жизнь монаршего двора в отечественной медиевистике // Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда / под ред. Н.А. Хачатурян. М.; СПб., 2001.
40. Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII–XV в. / Нина Александровна Хачатурян. – М.: Высшая школа, 1989. – 272 с.
41. Хачатурян Н.А. Сословная монархия во Франции XIII-XV вв. Учеб. пособие для вузов. М.: Высш. шк., 1989. — 274 с.
42. Хачатурян Н.А. Тема королевского двора в российской медиевистике. Французский ежегодник. Т. 1. Москва, 2014. С. 8–26.
43. Хачатурян Н. А. Бургундский двор и его властные функции в трактате Оливье де Ля Марш // Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда / Под ред. Н.А. Хачатурян. — Алетейя Санкт-Петербург, 2001. — С. 121–136.
44. Хачатурян Н. А. Бургундский двор и его властные функции в трактате Оливье де Ля Марш // Двор монарха в средневековой Европе: явление, модель, среда / Под ред. Н.А. Хачатурян. — Алетейя Санкт-Петербург, 2001. — С. 121–136.
45. Хейзинга Й. Осень Средневековья. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Huiz/index.php (дата звернения: 20.05.2018).
46. Цатурова С. К. Священная миссия короля-судии, ее вершители и их статус во Франции XIУ-XУ вв. // Священное тело короля: Ритуалы и мифология власти / Отв. ред. Н. А. Хачатурян. М., 2006. С. 78-95.
47. Цатурова С.К. Долгий путь к Версалью. Трансформации французского двора в XIII – XV веках // Французский ежегодник (2014). Т. 1. М., 2014. С. 62 Ё 91.

48. Цатурова С.К. Формирование института государственной службы во Франции XIII–XV в. / Сусанна Карленовна Цатурова. – М.: Наука, 2012. – 622 с.
49. Чиняков М.К. К вопросу о Бургундских войнах 1474–1477 гг. // Воин. 2001. № 6. С. 10–12.
50. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона; под ред. И. Е. Андриевского. – Санкт–Петербург, 1890—1907. – Т. 18: Л–М. – 1896. – 500 с.
51. Эрве Г. История Франции и Европы / Густав Эрве. – Спб, 1909. – 224 с.
52. Эрс Ж. Людовик XI. Ремесло короля / Жак Эрс. – М.: Молодая гвардия, 2007. – 211 с.